

Cultura i Espectacles

Josep Maria Jujol: una arquitectura pendent d'estimar

Una ruta convida a descobrir 16 obres, la majoria desconegudes, del seu llegat arquitectònic al Camp de Tarragona

Jujol, els orígens

Maria Palau
BARCELONA

El llegat arquitectònic de Josep Maria Jujol (Tarragona, 1879-Barcelona, 1949) és desmesuradament fràgil. Però, compte: ell entenia el desgast no com una fatalitat sinó com una matèria més que s'integrava en la seva obra. Jujol sempre va veure el pas del temps com un aliat. Hi ha una anècdota que explica molt bé la seva radical visió. En la Guerra Civil, els incontrolats van calar foc dins de l'església del Sagrat Cor de Vistabella. Van fer una pira amb els bancs (al paviment encara és visible el rastre que hi van deixar les cendres) i el fum de les flames va ennegrir la nau, amb les seves parets

profusament pintades pel mateix arquitecte. Acabat el conflicte, van recórrer a ell per mirar de restituir allò perdut, però va etzibar que ni en somnis pensava fer-hires. "Per fer el que els rojos han fet en tres anys, el temps n'hauria necessitat quaranta."

El cas és que un ric indià del poble va gosar emblanquinar els murs de l'altar major perquè trobava la pàtina de sutge indecent per al casament de la seva filla. Quan Jujol ho va veure es va enfadar moltíssim. No va tornar mai més a Vistabella.

Tot un caràcter, sí, i únic en l'arquitectura d'adscripció modernista, cosa que no se subratlla prou. A Jujol no se'l pot posar dins del calaix dels mal-

eïts perquè no hi ha hagut generació d'estudiosos de l'arquitectura que no l'hagi reivindicat, inclosa l'actual i més jove. I doncs, quin és el seu problema? Roger Miralles l'acota així: "La seva obra es coneix poc. Tothom, arquitectes inclosos, només té al cap tres o quatre edificis seus, sobretot els barcelonins: Can Negre i la Casa dels Ous, a Sant Joan Despí, i la Casa Planells, a la capital."

Sense passar per alt que el que es remarca més sempre són les seves col·laboracions amb Gaudí. L'ombra de Gaudí és molt llarga, ja se sap.

Del Camp de Tarragona, on va deixar la seva petjada en més de 60 obres, se salven de l'oblit la casa Bofarull dels Pallaresos, el Teatre Metropol de Tarragona i, per molt que ell desaproves que la potnegessin després, l'església de Vistabella.

Però el problema Jujol no s'acaba en el desconeixement. D'aquest en sorgeix el perill real que la seva obra tan hipersensible acabi desapareixent del tot. "El patrimoni jujolià s'està degradant molt ràpidament. No pas perquè se'l maltracti, simplement perquè, en no ser conegut, es deixen de cuidar els seus edificis", alerta Miralles. Un cas dramàtic: l'església parroquial de Sant Feliu de Constantí es va tancar per precaució el

2016. L'any passat se'n va esfondrar la coberta.

"Només si difonem l'obra de Jujol aconseguirem que s'apreciï i que es respecti", exclama Miralles. Conèixer per estimar per preservar podria ser el lema de la ruta que aquest arquitecte ha dissenyat. Amb un altre nom que sosté una idea molt forta: Territori Jujol, és a dir, el seu lloc: el Camp de Tarragona.

Aquest museu a l'aire lliure aplega setze intervencions, que són: a més de les ja mencionades (Teatre Metropol, església de Constantí, església de Vistabella i casa Bofarull), l'ermita de la Mare de Déu del Roser de Vallmoll; la casa Ximenis i el Gremi de Pagesos de Tarragona; la

capella de mas Carreras i l'església de Sant Bartomeu de Berà; el santuari de la Mare de Déu de Montserrat de Montferri; l'església de Sant Jaume de Creixell; l'església de Santa Magdalena de Bonastre; l'ermita de la Mare de Déu de Lloret de Renau; la font sortidor de Bràfim; l'església de Sant Salvador del Vendrell; i l'església de Sant Salvador dels Pallaresos.

És un itinerari senzill de fer, però cal tenir en compte que per accedir a algunes d'aquestes propietats (la gran majoria, del Bisbat) s'hi ha de trucar prèviament. El web del projecte (www.territorijujol.com, de moment en català i més endavant s'hi in-

corporaran l'anglès i el castellà) és la millor eina per preparar la visita.

Una immensa herència jujoliana per explorar. La dels seus orígens. La que explica més bé que cap altra la connexió amb el paisatge. El paisatge del Camp de Tarragona continua en l'arquitectura de Jujol. Des dels ocells fins als murs de pedra seca dels camps. No representa la natura: la presenta. Una fusió perfecta que reivindicarà tota la vida: "Els que som del Camp de Tarragona percebem la bellesa amb una major naturalitat que els de Barcelona", paraules seves que va recollir el pioner en l'estudi de la seva obra, Josep F. Ràfols.

Aquesta és la raó de ser

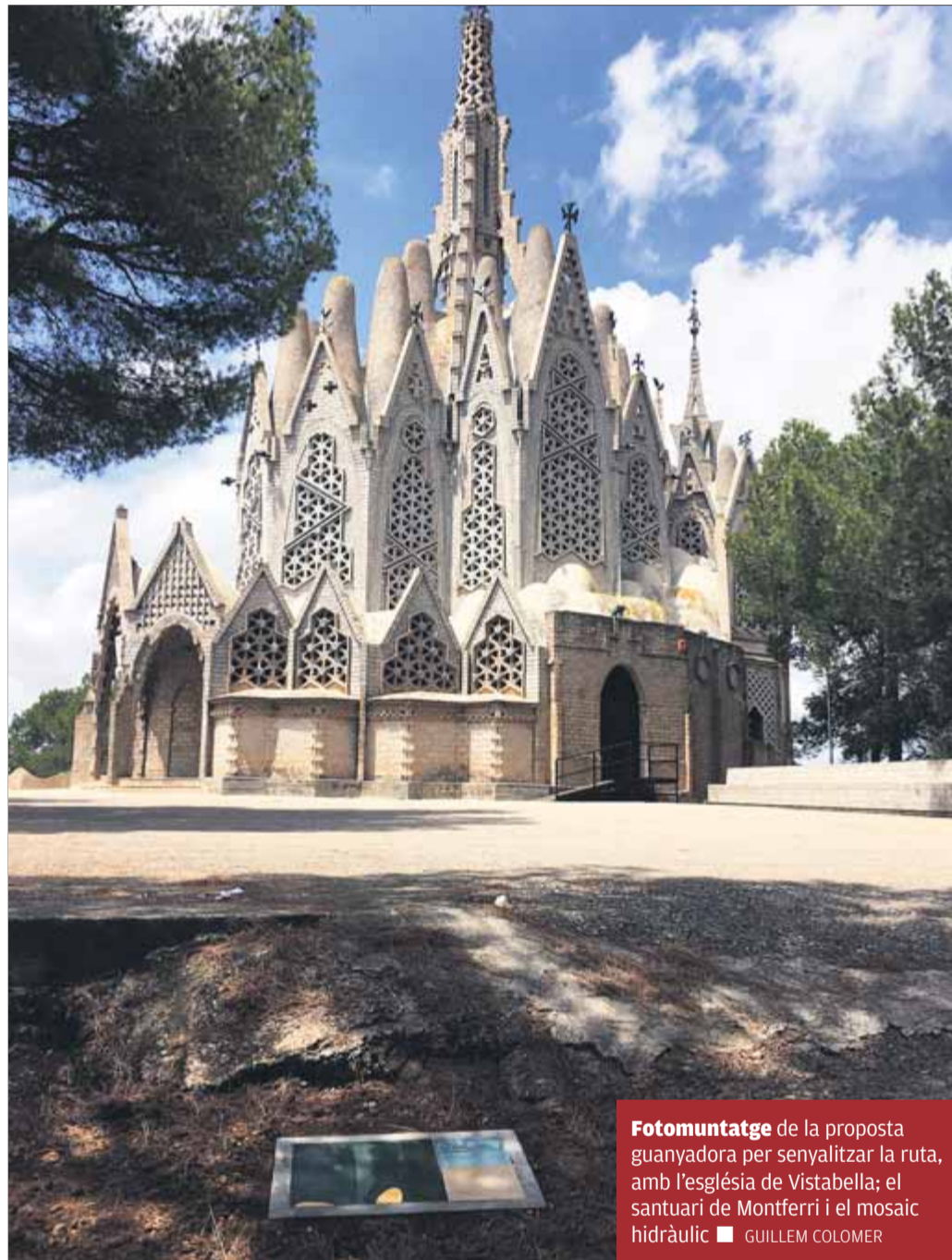
L'APUNT

Amb l'etiqueta, o l'insult, de feixista

David Castillo

Al començament d'una carta enviada a Alberto Moravia, Pier Paolo Pasolini li deia que feia anys que es contenia cada cop que havia de dir *feixista* a algun personatge. A continuació explicava que li passava el mateix en el moment d'aplicar l'adjectiu *catòlic* perquè tots els italians tenien alguna cosa de feixistes i de catòlics. Gairebé mig segle després de la mort de Franco, en les

converses quotidianes, tant els de dreta com els d'esquerra, tant els independentistes com els unionistes, acusen els altres de feixistes, segurament per etiquetar-los dins un insult més enllà de la ideologia. Hem passat del *fill de puta* al *feixista* com qui canvia d'estil de roba. On són, però, els feixistes? Quina és la definició? Ens podríem considerar uns feixistes?

Fotomuntatge de la proposta guanyadora per senyalitzar la ruta, amb l'església de Vistabella; el santuari de Montferri i el mosaic hidràulic ■ GUILLEM COLOMER

de la ruta, per a la qual es va convocar un concurs per escollir un disseny que la senyalitzés. De les 40 propostes que es van presentar, va guanyar la de l'arquitecte Guillem Colomer, que va recuperar l'esbós d'una rajola hidràulica que Jujol mai va produir, en què s'intueix la forma d'un cap d'ànec. Colomer va dividir el mosaic en 16 fragments, un per cada peça que integra el puzzle del Territori Jujol. Els visitants es podran fer tamponar les caselles, impreses en un fullet, fins que afloirà el dibuix.

Com un joc. Jujol n'era molt, de jugar. La seva arquitectura té un component lúdic important. Sovint per pura supervivència, ja que tot, o gairebé, ho va haver de fer amb mitjans molt precaris. Començant per la mà d'obra, poc qualificada: molts edificis els van haver de construir la mateixa gent del poble. I acabant pels materials, humils i reaprofitats. Que va ser, sinó un joc, el procés per crear la làmpada que encara avui il·lumina tímidament l'església de Vistabella, feta amb restes d'emalatge d'uns sants i pots de llet condensada?

Aquí resideix la modernitat de Jujol. "És absolutament contemporani", indica Miralles. En un moment en què trontolla el

model d'arquitectura triomfant dels darrers temps, amb el concepte d'obra nova gairebé proscribit, "cal tornar a Jujol, a la seva idea de reforma, de treballar sobre el construït, de no acabar les obres, que es van fent al llarg del temps a partir de les necessitats de cada moment: va dedicar 30 anys a la casa Bofarull, més de 20 a mas Carreras...", rebla l'expert.

Digerir Bernini

Jujol va arribar a la seva arquitectura tan genial i tan reticent a ser etiquetada sense pràcticament moure's de Catalunya. No va viatjar enlloc, només a Itàlia quan es va casar, el 1927. Durant aquella estada de tres mesos, va quedar corprès pels mestres del Renaixement i del barroc. Però, d'entre tots, Bernini i Borromini van ser els que més va admirar, i té una explicació: "En ells va veure la reacció a la norma", sosté la historiadora de l'art Immaculada Socias, que ha fet una recerca per comprendre millor una obra que es va nodrir de les descobertes que Jujol va fer a la Ciutat Eterna: l'església de Sant Salvador del Vendrell.

L'arquitecte va començar a intervenir en aquest temple del segle XVIII el 1930. En la Guerra Civil s'hi van fer greus destrosses i el 1939 Jujol va rebre l'encàrrec de restaurar l'altar major i sis capelles (que, tan típic en ell, no va acabar; l'obra no es culminaria fins al 1961). La seva idea primigènica va ser el baldaquí de Sant Pere de Roma, però la va aplicar "després d'una bona digestió", precisa Socias. És a dir, que no va ser un imitador de Bernini, sinó que devorant-lo (i no sent devorat per ell) va acabar fent una cosa original.

Socias ha penetrat a fons en la cinquantena de dibuixos d'aquest projecte per arribar a noves conclusions. Aquest mes ha presentat els resultats de la seva investigació en diverses conferències al Vendrell i té previst fer-ne un llibre. De Jujol en queda molt per dir encara, conclou. ■

Dibuixava amb les dues mans de manera simultània

Jujol sabia dibuixar amb les dues mans de manera simultània. "Era un superdotat del dibuix", emfasitza l'arquitecte Roger Subirà, comissari de l'exposició que el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Coac) ha organitzat per reivindicar el Jujol dibuixant amb una seixantena de papers que conserva en els seus arxius. Els hereus de Jujol van cedir i finalment van donar a la institució mare dels arquitectes els materials documentals relacionats amb la seva producció barcelonina.

Jujol i el dibuix, que es podrà visitar fins al 7 de juliol, constata la "creativitat incontinent" d'un arquitecte

que era capaç de bolcar les seves idees tant en un tovalló com en un plànol, responguessin a encàrrecs o li brotessin en moments de distraccions: aquests, dibuixos automàtics que "l'acosten a l'artista". Així, tot mesclat, és com ho tenia al seu fons, "caòtic i desordenat", indica Subirà. De manera que en les exposicions i en les publicacions sempre es repeteixen les mateixes imatges: les fàcils d'interpretar. Al fons del fons no s'hi va perquè costa arribar-hi. I això és el que ara ha fet el Coac: "Desenterrar les coses amagades."

En la mostra es poden veure alguns dels seus dibui-

xos escolars ("on ja hi ha totes les condicions jujolianes", avisa Subirà) i laminadures com els tres projectes que va concebre per a la casa Planells (a la imatge), al xamfrà de la Diagonal amb el carrer Sicília: el primer, un xalet amb jardí; el segon, dos habitatges amb accés independent, i el tercer, el que va acabar realitzant el 1924, un edifici de sis plantes (de les quals ell, una vegada més, només en va acabar dues). Per cert, aviat s'obrirà el procediment per declarar la casa Planells bé cultural d'interès nacional (un escut protector que estan a punt de rebre dues altres joies jujolianes: el Teatre

Metropol i la casa Bofarull).

El Coac també ha dedicat un espai a la seva aportació a l'Exposició del 1929 (que males llengües diuen que mai va cobrar del tot): el Palau del Vestit i la font monumental de la plaça d'Espanya. I una

curiositat de les acaballes de la seva trajectòria, ja en declivi: l'avantprojecte d'un edifici cultural situat a la part superior d'una plaça en desnivell amb escales, rampes i jocs d'aigua. No se sap en quina ubicació pensava.